

VALG AF KARAKTER- KRAV – HVOR MANGE KAN BLIVE OMFATTET?

Udarbejdet af

Kristian Thor Jakobsen, underdirektør og cheføkonom
Lærke Dyrby Kloch, projektassistent

Juni 2024

Tænketanken DEA
Fiolstræde 44
1171 København K
www.dea.nu

Indhold

Baggrund	6
Hovedkonklusion	8
Implikationer	10
Andel af elever på de gymnasiale uddannelser, der ikke opfylder diverse karakterkrav	12
Grundskoleelevers karakterer og indførelsen af karakterkravet til de gymnasiale uddannelser i 2019	15
Data og metode	19
Litteraturliste	21

01

Baggrund

Baggrund

På nuværende tidspunkt kan unge blive optaget på de gymnasiale stx-, htx- og hhx-uddannelser, hvis de har et karaktersnit for deres standpunktskarakterer fra grundskolen på mindst 5 samt et tilsvarende karaktersnit ved de lovbundne prøver fra 9. eller 10. klasses afgangseksamen. Der eksisterer dog en række undtagelser for disse krav, så det er muligt at blive optaget uden nødvendigvis at opfylde begge disse kriterier.

I 2023 startede der omkring 40.000 elever på de tre omtalte gymnasiale uddannelser, og omkring fire ud fem af de optagne elever havde et karaktersnit på mindst 6 fra grundskolen, hvad angik både deres standpunktskarakterer og de lovbundne prøver (DEA, 2024). Så hvis karakterkravet til de gymnasiale uddannelser bliver skærpet, vil det altså påvirke en del af de elever, der med de nuværende regler søger mod de gymnasiale uddannelser.

I vores forrige analyse var omdrejningspunktet et karakterkrav på 6, der omfattede både standpunktskaraktererne og gennemsnittet til de lovbundne prøver (DEA, 2024). Men det er selvfølgelig ikke givet, at et eventuelt kommende skærpet karakterkrav vil indebære det samme krav til henholdsvis standpunktskaraktererne og de lovbundne prøver.

Derfor belyser denne analyse, hvor mange af de optagne elever der ville opfylde forskellige karakterkrav baseret på både standpunktskarakterer og de lovbundne prøver. Vi viser både andelen af de optagne elever, der i dag ville opfylde de forskellige skærpede karakterkrav, og hvordan sammensætningen af eleverne ift. køn og forældrenes uddannelsesniveau er blandt dem, der ville opfylde de forskellige krav.

Når man bruger de elever, der faktisk blev optaget på de gymnasiale uddannelser, som udgangspunkt for at se, hvor mange der ville opfylde et givent karakterkrav, tager man bl.a. ikke højde for, hvordan eleverne vil reagere på et eventuelt skærpet karakterkrav. Det kan fx være, at nogle af de elever, der bliver optaget i dag, men som lige præcis ikke ville opfylde et givent skærpet karakterkrav, ville ændre adfærd, fx via en øget faglig indsats. Men det er meget svært at forudsige, hvor stor denne gruppe af elever vil være.

I analysens anden del forsøger vi alligevel at give et billede af, hvorvidt eleverne i grundskolen så ud til at ændre adfærd, da det nuværende karakterkrav til de gymnasiale uddannelser trådte i kraft i 2019. Det gør vi ved at tage udgangspunkt i de elever, der havde et karaktersnit på lige omkring 5 før og efter 2019. Denne del af analysen er dog udfordret af flere aspekter.

For det første er der som før nævnt en række undtagelser for unge, der umiddelbart ikke har et karaktersnit på 5 for deres standpunktskarakter såvel som for de lovbundne prøver. Det gør alt andet lige, at færre elever ville have et stærkt incitament til fx at justere deres faglige indsats, hvis deres karaktersnit ikke helt imødekom kravene, da man sandsynligvis alligevel kunne blive optaget. En anden stor udfordring er, at COVID-19 påvirker mange af de årgange, der har været, efter at det nuværende karakterkrav trådte i kraft i form af bl.a. ændret karaktergivning og fritagelse for eksamener mv.

02

Hovedkonklusion

Hovedkonklusion

- Andelen af elever, der blev optaget på en gymnasial uddannelse i 2023, og som ville have opfyldt et skærpet karakterkrav, svinger fra 93 til 65 pct., alt efter om kravet til karaktersnittet inddrager både standpunktskarakterer og de lovbundne prøver, og om karakterkravet er 5, 6 eller 7.
- Andelen af elever, der startede på en gymnasial uddannelse i 2023, men som ikke ville opfylde et skærpet karakterkrav, stiger klart mest, hvis man ændrer på kravet til standpunktskaraktererne. Hvis dette krav fx bliver justeret fra 5 til 7, samtidig med at man fastholder et krav på 5 til de lovbundne prøver, falder andelen af elever, der ville have opfyldt kravet, fra 93 til 69 pct. Hvis man omvendt ændrer kravene til de lovbundne prøver tilsvarende, falder andelen kun til 81 pct., hvis man samtidig ikke ændrer på kravene til standpunktskaraktererne.
- Andelen af henholdsvis drenge og elever, hvor forældrene ikke har en gymnasial baggrund, der ville opfylde et eventuelt skærpet karakterkrav, ændrer sig ikke markant, uanset om man ændrer på kravet til standpunktskaraktererne og/eller de lovbundne prøver.
- Overordnet set er det svært at få øje på, at karaktersnittet blandt grundskoleelever ændrede sig markant, da det nuværende karakterkrav på de gymnasiale uddannelser blev indført i 2019. I hvert fald ikke hvis man betragter de unge, der karaktermæssigt befandt sig lige omkring karakterkravet på 5. Der har dog været en generelt stigende tendens i karaktersnittet blandt alle unge siden 2019. Mange af disse årgange har dog også været påvirket af bl.a. COVID-19-krisen.

03

Implikationer

Implikationer

Et skærpet karakterkrav, der omfatter krav til både standpunktskarakterer og de lovbundne prøver, vil gøre, at der er færre unge, der vil have mulighed for at tage en gymnasial uddannelse i det nuværende uddannelsessystem. Størrelsesordenen afhænger naturligvis af, hvor meget kravet bliver skærpet. Denne analyse viser dog også, at det især også afhænger af, om kravet bliver skærpet ift. standpunktskaraktererne, de lovbundne prøver eller begge dele.

Særligt ser et skærpet krav til standpunktskaraktererne ud til at kunne påvirke relativt mange elevers mulighed for at starte på en gymnasial uddannelse, mens nogle flere af de unge, der starter på en gymnasial uddannelse i dag, også ser ud til at ville kunne opfylde et skærpet krav til de lovbundne prøver.

Og spørgsmålet er også, om hvad adgangskravet til de gymnasiale uddannelser skal sige om de unge. Hvis det er elevens rent faglige niveau, som man vil sortere ud fra, kunne man argumentere for, at de lovbundne prøver giver det mest rene svar, da en række af prøverne er skriftlige prøver med ekstern censur. Så hvis det primært er det faglige niveau, som man vil basere adgangen til de gymnasiale uddannelser på, kunne man alene skærpe kravene til de lovbundne prøver. Her er der dog selvfølgelig tale om et øjebliksbillede ift. det faglige niveau.

I en tidligere analyse finder vi dog også, at en del gymnasielærere mener, at det ikke nødvendigvis er det faglige niveau hos eleverne, der udgør den største udfordring for deres skolegang, men mere deres studiekompetencer i form af fx evnen til at fordybe sig, deltage i gruppearbejde og tage noter (DEA, 2024). Og hvis det er det, som man vil sikre et vist niveau for blandt gymnasieelever, kunne det tale for at skærpe kravene til standpunktskaraktererne i stedet for. En af de åbenlyse udfordringer her er, at standpunktskaraktererne alt andet lige også har et mere personligt element fx via relationen mellem lærer og elev. Og som denne analyse viser, vil en del flere elever have svært ved at opfylde et meget skrapere krav til standpunktskaraktererne, så en skærpelse her vil formentlig omfatte flere unge.

Man skal selvfølgelig holde sig for øje, at tallene i denne analyse gælder unge, der er startet på en gymnasial uddannelse i dag uden et skærpet karakterkrav. Det er derfor meget muligt, at nogle af de elever, som vi finder, ikke ville opfylde et fremtidigt skærpet karakterkrav i dag, faktisk ville have sørget for at opfylde det med fx en øget faglig indsats. Hvis man tager udgangspunkt i indførelsen af karakterkravet fra 2019, er det dog ikke meget tydeligt, at en større gruppe unge flyttede sig karaktermæssigt fra lige under karakterkravet til lige over. Og andelen af en grundskoleårgang, der gik i gang med en gymnasial uddannelse, faldt også efter karakterkravet i 2019.

04

Andel af elever på de gymnasiale uddannelser, der ikke opfylder diverse karakterkrav

Andel af elever på de gymnasiale uddannelser, der ikke opfylder diverse karakterkrav

Andelen af elever, der blev optaget på en gymnasial uddannelse sidste år, og som ville have opfyldt diverse skærpede karakterkrav, svinger fra 93 til 65 pct., jf. tabel 1. Hvis karakterkravet fx blev skærpet til at være 5 for både standpunktskarakterer og de lovbundne prøver, ville 93 pct. af de optagne elever have opfyldt kravet. Denne andel ville være reduceret til omkring to ud af tre elever ved et karakterkrav på 7 for begge karaktersnit.

Tabellen viser også tydeligt, at et karakterkrav, der skærper kravene til standpunktskaraktererne, i udgangspunktet omfatter flere elever end et krav, der alene skærper kravene til de lovbundne prøver. Fx ville 81 pct. af de optagne elever i 2023 opfylde et karakterkrav, der lød på 7 i de lovbundne prøver og 5 i standpunktskaraktererne. Det omvendte karakterkrav ville kun være opfyldt af 69 pct.

Tabel 1 // Andel af elever, der startede på de gymnasiale uddannelser i 2023, og som ville opfylde forskellige skærpede karakterkrav ift. både standpunktskarakterer og de lovbundne prøver

Krav til snit i lovbundne prøver	Krav til standpunktskarakterer		
	5	6	7
5	93 %	83 %	69 %
6	89 %	81 %	68 %
7	81 %	76 %	65 %

Kilde: egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Note: Inkluderer personer, der startede på stx, htx og hhx.

I 2023 var 47 pct. af de elever, der startede på en gymnasial uddannelse, drenge. Andelen af drenge blandt de optagne elever falder i takt med et skrapere karakterkrav, jf. tabel 2. 46 pct. af eleverne, der ville opfylde et karakterkrav på 5 for begge karaktersnit, er drenge, mens andelen er reduceret til 43 pct., når kravet bliver sat til 7.

Andelen af drenge, der opfylder de skærpede karakterkrav, ændrer sig ikke meget ift., om man ændrer på kravene til standpunktskaraktererne eller de lovbundne prøver alene. Der er derfor ikke en oplagt model for karakterkrav, der særligt vil tilgodese det at gøre kønsfordelingen blandt de optagne elever mindre skæv, hvis karakterkrav skal omfatte både standpunktskarakterer og de lovbundne prøver.

Tabel 2 // Andel af drenge blandt de elever, der startede på de gymnasiale uddannelser i 2023, og som ville opfylde forskellige skærpede karakterkrav ift. både standpunktskarakterer og de lovbundne prøver

Krav til snit i lovbundne prøver	Krav til standpunktskarakterer		
	5	6	7
5	46 %	45 %	44 %
6	46 %	45 %	44 %
7	45 %	44 %	43 %

Kilde: egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Note: Andelen af drenge blandt alle, der startede på en gymnasial uddannelse (stx, htx og hhx) i 2023, var 47 pct.

På samme måde ændrer elevernes sammensætning ift. deres forældres uddannelsesniveau sig heller ikke markant, når man ændrer på det mulige karakterkrav, jf. tabel 3. Ved et karakterkrav på 5 til både standpunktskarakterer og de lovbundne prøver har 31 pct. af de elever, der opfylder kriteriet, forældre uden en gymnasial baggrund (dvs. ufaglærte eller faglærte forældre), mens denne andel er 27 pct. ved et krav på 7 i begge kategorier.

Tabel 3 // Andel af elever med forældre uden gymnasial baggrund blandt dem, der startede på en gymnasial uddannelse i 2023, og som ville opfylde forskellige skærpede karakterkrav

Krav til snit i lovbundne prøver	Krav til standpunktskarakterer		
	5	6	7
5	31 %	30 %	28 %
6	30 %	29 %	27 %
7	29 %	28 %	27 %

Kilde: egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Note: Andelen af elever med forældre uden gymnasial baggrund blandt alle, der startede på en gymnasial uddannelse (stx, htx og hhx) i 2023, var 33 pct.

05

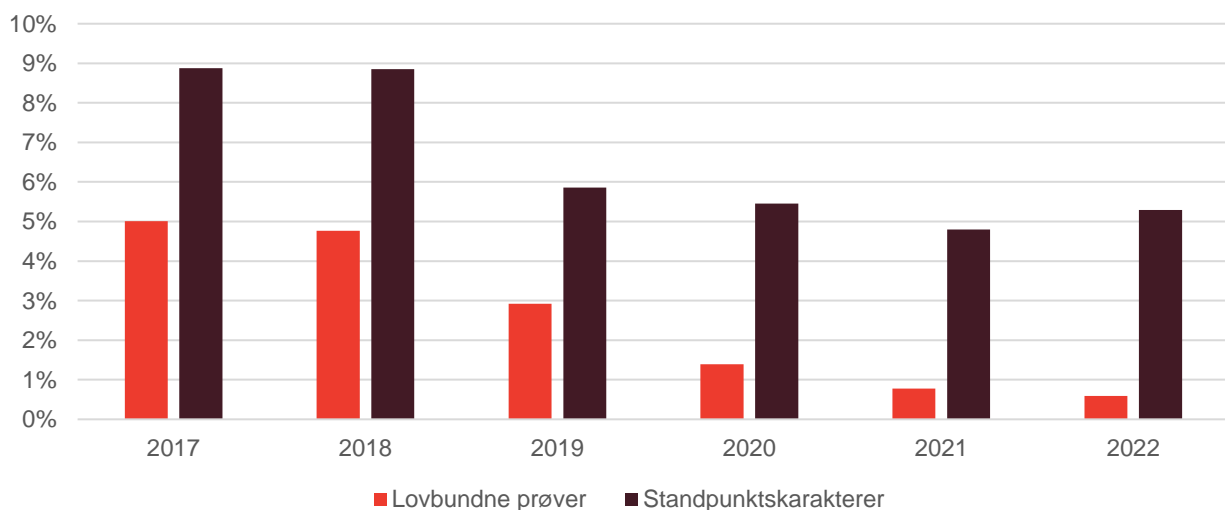
**Grundskoleelevers karakterer og
indførelsen af karakterkravet til de
gymnasiale uddannelser i 2019**

Grundskoleelevers karakterer og indførelsen af karakterkravet til de gymnasiale uddannelser i 2019

I årene før indførelsen af karakterkravet i 2019 var det omkring 5 pct. af eleverne, der startede på en gymnasial uddannelse, der ikke havde et karaktersnit på mindst 5 i de lovbundne prøver, jf. Figur 1. Andelen falder i 2019 til 3 pct. og falder yderligere i årene efter. På samme måde falder andelen af elever, der ikke havde et karaktersnit på 3 i standpunktskaraktererne, fra ca. 9 pct. i årene inden karakterkravet til 5-6 pct. i årene efter.

Det er derfor ret tydeligt, at med karakterkravet i 2019 faldt andelen af elever, der startede på de gymnasiale uddannelser, men som i udgangspunktet ikke opfyldte kravet, naturligt nok. Og af dette følger også, at andelen, der startede på en gymnasial uddannelse senest tre måneder efter afslutning af 9. eller 10. klasse, faldt fra ca. 78 pct. til 74 pct. blandt unge, der gik i gang med en uddannelse efter grundskolen (Danmarks Statistik, 2024). Dette peger umiddelbart på, at karakterkravet i 2019 alt andet lige reducerede antallet af unge, der startede på en gymnasial uddannelse.

Figur 1 // Andel af elever, der starter på en gymnasial uddannelse, med et karaktersnit på under 5 i henholdsvis de lovbundne prøver og standpunktskarakterer, 2017-2022

Kilde: egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Anm.: Blandt de elever, der har registreret karakterer for alle lovbundne prøver.

Så umiddelbart er der ikke noget i de overordnede tal, der tydeligt indikerer, at unge, der efter karakterkravet gerne ville starte på en gymnasial uddannelse, men var i risiko for ikke at opfylde karakterkravet, i et større omfang end tidligere sørgede for at få 5 i standpunktskarakterer såvel som de lovbundne prøver.

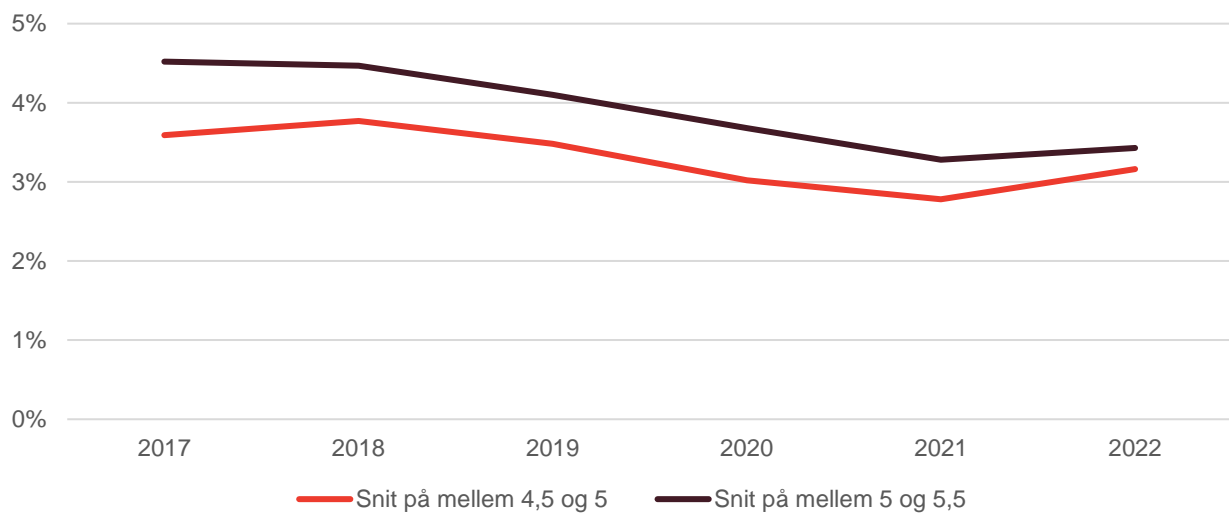
Det er heller ikke tydeligt at se et ændret mønster i karaktergivningen blandt grundskoleeleverne, hvis vi udelukkende fokuserer på de elever, der afsluttede grundskolen med et karaktersnit på mellem 4,5 og 5,5, jf. Figur 2. Vi fokuserer på disse elever, da vi antager, at den gruppe af elever, der ligger lige under karakterkravet på 5, er den gruppe af elever, der vil have nemmest ved at reagere på, at deres karakterniveau ikke opfylder et givent karakterkrav. Så hvis denne gruppe forbedrer sine faglige resultater som svar på

karakterkravet, kunne man forvente at se, at andelen af elever, der får et karaktersnit lige under kravet, vil falde, mens andelen af elever, der ligger lige over, stiger.

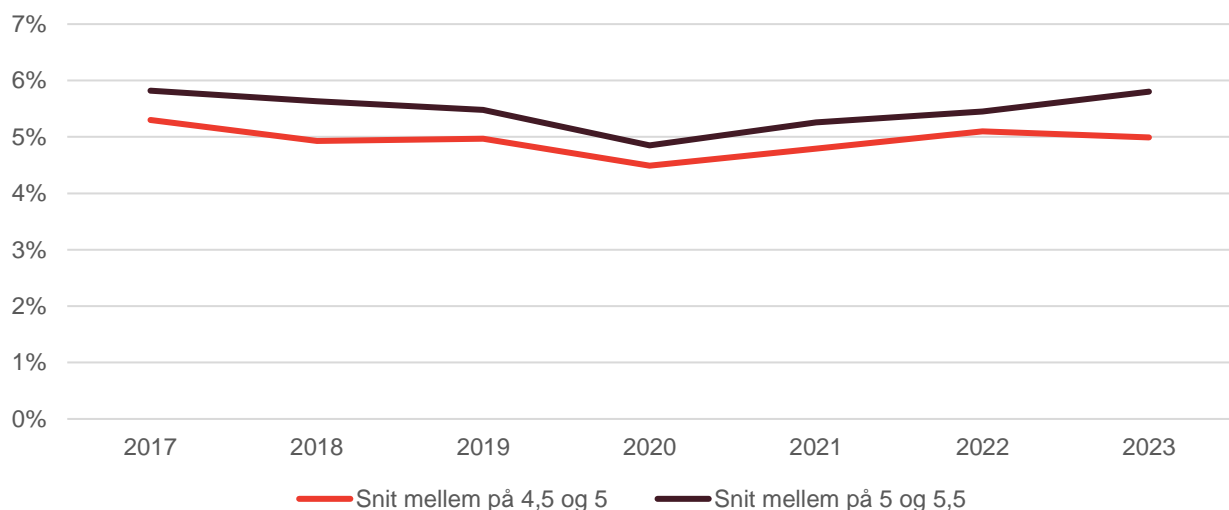
Andelen af elever, der fx får et karaktersnit på lige under 5 i de lovbundne prøver, falder marginalt fra 3,8 pct. i 2018 i til 3,5 pct. i 2019. Men andelen af elever, der får lige over 5 i karaktersnit, falder tilsvarende. Så det er svært umiddelbart at få øje på, at der er mange elever, der før karakterkravet ville have fået et karaktersnit på under 5, der har ændret adfærd og sørger for at få et karaktersnit lige over kravet fra 2019 og frem. Det samme gør sig gældende for standpunktskaraktererne.

Figur 2 // Andel af elever, der afslutter grundskolen med et karaktersnit på mellem 4,5 og 5,5, 2017-2022

Lovbundne prøver:

Standpunktskarakterer:

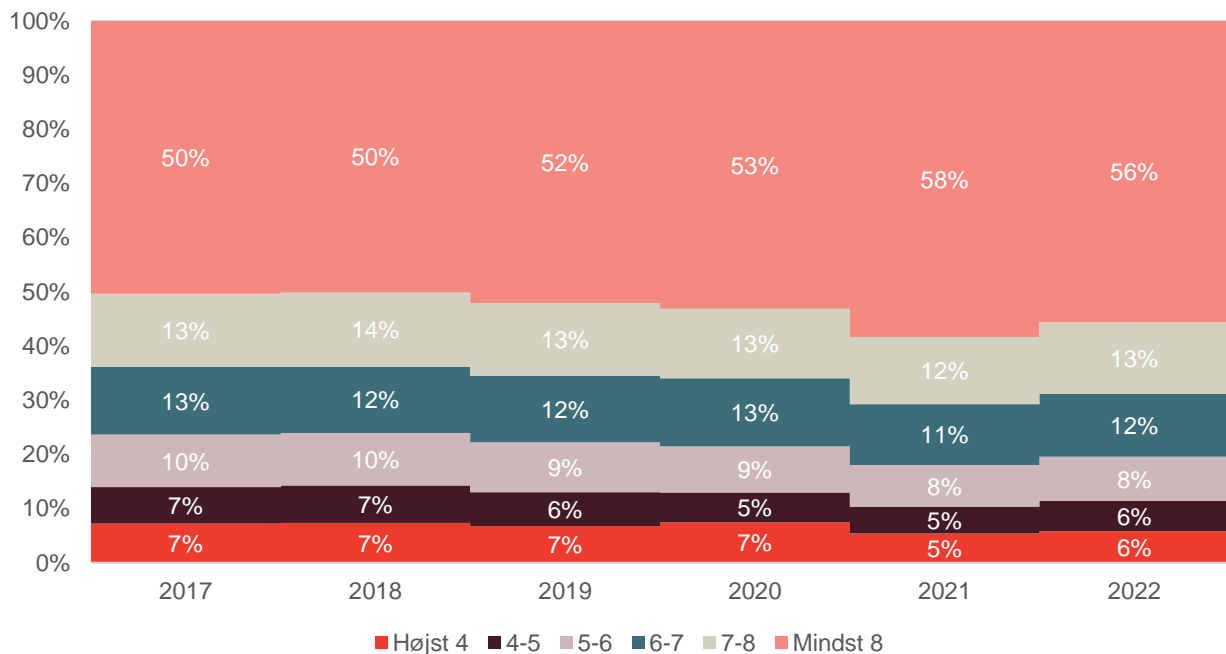

Kilde: egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Anm.: Blandt de elever, der har registreret karakterer for alle lovbundne prøver.

Hvis man betragter alle elever, der afslutter grundskolen, er andelen af elever, der får mindst 8 i karaktersnit ved de lovbundne prøver, steget siden 2018 fra 50 til 56-58 pct., jf. Figur 3. Og samtidig falder den samlede andel af elever, der fx får under 5 i karaktersnit. Så det nye karakterkrav til de gymnasiale uddannelser i 2019 er altså sammenfaldende med en tendens til, at eleverne i grundskolen generelt set fik et højere karaktersnit ved de lovbundne prøver. Om det er en generel reaktion på selve karakterkravet, er meget svært at måle, men det virker umiddelbart ikke sandsynligt, at et karakterkrav på 5 skulle have haft en så generel effekt blandt fx elever, der med stor sikkerhed ville opfylde karakterkravet. Og samtidig skal man huske på, at mange af disse årgange bl.a. også har været påvirket af COVID-19-krisen.

Figur 3 // Andel af elever opdelt efter karakterintervaller i de lovbundne prøver, 2017-2022

Kilde: egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Anm.: Blandt de elever, der har registreret karakterer for alle lovbundne prøver.

06

Data og metode

Data og metode

I analysen indgår elever, der ifølge henholdsvis Elev- og Institutionsregisteret (KOTRE og INST) er startet på en offentlig hhx, htx eller stx i 2017-2023. Der er herefter tilføjet baggrundsinformation fra Befolkningsregisteret (BEF), herunder køn. Elevernes karaktersnit i de bundne prøvefag og deres standpunktskarakter er beregnet og hængt på fra Grundskolekarakterregisteret (UDFK). Elevernes karaktersnit i de lovbundne prøver er beregnet som det bedste resultat fra prøverne i henholdsvis 9. og 10. klasse.

07

Litteraturliste

Litteraturliste

Danmarks Statistik, 2024. Statistikbanken – FORLOB10 [WWW Document].

DEA, 2024. Karakterkrav på gymnasiale uddannelser – holdninger og perspektiver.

Tænk tanken DEA
Fiolstræde 44
1171 København K
www.dea.nu